PROTESTANS PAP.

GYAKORLATI SZAKKÖZLÖNY.

Megjelenik havonként 2—3 iven.
Előfizetési ára:
egész évre 4 forint, fél évre 2 forint, negyed évre 1 forint. Egyes számok ára 40 kr.

Kiadók és felelős szerkesztők:
Lágler Sándor ev. pap, Kálmán Dezső ev. ref. pap,
Kölesden, Tolna vm.

Harmadik évfolyam. 5. szám. Kölesd, május, 1882.

Az 57-ik zsoltár átdolgozása.

— Bűnbánatra való hét reggelén. —

Irgalmazz Uram, irgalmazz nekem!
Nálad keres nyugodalmat lelkem,
Mert Te jó vagy, Te vagy a Jó, az Áldott!
Szentséges szárnyad
Ád nyugtot árnyat!
Kegyelmet adsz, s bűnömet megbocsájtod!

Roskadozó lelkem nyugtot talált; —
Te adtál jó Atyám vigasztalást!
— Hittel teljes hálámat óh fogadd el!
. . Áldva légy, áldva . .
Isten, — imádva!
Légyen telve menny, s föld dicséreteddel!

Ajkamon ím megzendül az ének,
Szívem alvó szeretete ébred.
— Elmult az éj, földerült rám a reggel,
S most, kora nappal
Buzgó ajakkal
Áldalak a hívő gyülekezettel!

A Te áldó kegyelmed végtelen,
S mind e földön irgalmad van jelen.

Szent szerelmed öleli át az eget,
És ez egész föld,
Uram, im bétölt
Dicsőségeddel, s hirdeti nevedet!

Filep Mihály.

Positivismus és modernismus.

Átestünk a husvéti szent ünnepeken. Megmutogattuk hiveinknek Krisztusunk sebhelyeit, elvezettük őket a helyre, melyben feküdt az Ur, biztattuk az angyali szóval *„nincs itt az Ur, feltámadott.“ „Én élek és ti is éltek“*, s elmondtuk, hogy *„ha a Krisztus fel nem támadott, hiábavaló a ti hitetek, hiábavaló a mi prédikálásunk.“* A hivek megelégedve távoztak az Ur házából, s mi is haza. Komor borongós a tavaszi idő, az eső permetez, fűtött szobácskámban jól esik a meleg, a hit melege is. Hiszek a Jézus Krisztusban Isten egy szülött fiában, ki fogantaték szentlélektől, születék szűztől, szenvede, meghala, és eltemetteték, de harmadnapon halottaiból feltámada, felméne mennyekbe, szóval hiszek az igében, mely testté lett és lakozott közöttünk s mi láttuk az ő dicsőségét, az ó-világ csodával határos átalakitásában s a keresztyén vallás isteni hatalmában, mert bizony ha Istentől nem volna, ilyen csodákat nem cselekedhetnék.

Végig fut lelkem a harczokon, mikben az ige küzd, vergődik a pogányság hatalmával, látom a martyrok véres arczát mosolyogni, a máglyákon énekelve, a fenevadak körmei között imádkozva, s az ige mindig erősebbé, hatalmasabbá lesz, mig királyok lesznek táplálói, királynék dajkái, a mustármag terebélyes fává izmosul, népek pihennek árnyékában, már „a Keresztről való tudomány is Isten hatalma.“

Majd látom a keresztyén vallás élő fáját sötét lombjaival, a mint beárnyékozza a világot, hollók kárognak átkot lombjai között, s ott fészkel a bűn tetejében, de az ige még mindig világító szövétnek, bár csak nehány tudós elzárt czellájában pislog még.

Wald, Wikléf, Huszsz kiviszik az ige fáklyáját a szabadba, hirdetik a tudományt, mely élet és feltámadás, „le az emberi találmányokkal, a biblia az isten igéje!“ s megégettetnek, hamvaik szétszóratnak . . .

Majd jő Luther, Melanchton, Zwingli, Calvin, hatalmas szóval hirdetik a tiszta igét és az ige Isten hatalma mindig, nemzetek örvendezve énekelnek a hit világánál. Magyar nemzetünk is megérti a kor intő szavát, átveszi az ige megtisztitott magvait.

Jönnek az üldözések, lobognak a máglyák, suhog a pallos, a börtönök telve, annyi nemes élet kioltatik, annyi sziv senyved a börtönökben, a gályákon, de a protestáns hit erős: rajta pokol kapui sem vehetnek diadalmat! Bocskay, Bethlen és a Rákóczyak robogó hadainak harczkiáltását hallom . . . látom a mint kardhegyéről diktálják a vallási békét, megvetik a jövő alapját, hogy lakozzék köztünk a béke angyala. A harczok elpihentek, a fegyvercsattogás megszünt s ime jön a hollósereg, a Jezsuita had ármánynyal, csellel, erőszakkal szedi el ismét templomainkat, ragadozza a nyájat . . . ezek is tova szálltak, megsebeztek, megtéptek, de a protestáns egyház megmaradt, megfogyva bár de törve nem. Majd közénk szállt a béke geniusa, s a nemzet dicső fiai megismerik, meghozzák védő szárnyai alatt az 1791-iki törvényt, s ezután kezdődik a béke áldásos munkája. Templomok, iskolák épülnek mindenfelé, főiskoláink gyarapodnak, mindegyik egy-egy világitótorony, erős vár, hatalmas bástyákkal a tudatlanság és hitetlenség ellen. Majd a nemzet geniusa megteremti 1848-ban a vallásegyenlőségi törvényt. Jönnek a nemzet gyásznapjai, de iskoláinkban a honszerelem tüze világol, templomaink oltárain a honszerelem vesztatüze ég. Az idők viharai megtépték bár, de nem törték ki hitünk élőfáját, megizmosodott az, mert sub pondere crescit pálma! Miénk a jövő! Lelkem elkalandoz messze-messze! Látom a biblia igéi Angliát minő virágzóvá tették, mily erős ott a hit s mily virágzó a tudomány, látom mint hirdeti Spurgeon szinültig tölt templomában a feltámadást, még az útczák is tele várakozó sokasággal, a kik szomjuhozzák az igét, s áldoznak ezrével; majd átrepül lelkem túl a tengereken s ott látom a dúsgazdagon virágzó protestáns egyházakat az ő millióikkal, kik küldik a térítő apostolokat a világ minden részeibe! Majd visszatér lelkem haza! haza! mi szegények vagyunk, csak hitünk van még. Szegény a mi népünk és szűkkeblű, mint aféle szegény, de mi képezzük a nemzet magvát, a jövő mégis miénk, csak vigyázzunk, álljunk meg a hitben, a mi hitünk megtart bennünket. Ellenségünk van most is elég, egyfelől a

jezsuitismus csipked, másfelől százféle nemzetiség szeretne benyelni, alulról a nazarenismus vakhitével, holt betűivel, fölülről az indifferentismus hervasztó lehelletével, keletről a nihilismus, délről az ultramontanismus fenyeget, de ha a mi hitünket megtartjuk, a mi hitünk megtart bennünket! Csak mi őrizzük hitünk fundamentumát a bibliát és a confessiót, melyet apáink vérrel pecsételtek meg: ne féljünk, mienk a jövő!

Igy ábrándoztam midőn kopogás hallik, ime újságlapjaimat hozzák, mohó vágygyal bontom fel először is a sárospataki lapot. Olvasom Nagy Gusztávnak Husvéti igazságát. Egyszerre a hetedik égből zuhantam alá! . . . Idézett czik, miután egy kis kétséget árul el Jézus valaha létezése felöl is, a tudomány fáklyájánál nézegeti amaz első husvétban történt igazságot, t. i. a feltámadást; ékesen kifejti, hogy Jézus tanitványaival együtt rajongó, biztonsága érzetében babonás (mert ha azok nem lettek volna, bizonyosan jó idején megszöktek volna nemde? talán még egy Wertheim-cassát is elemeltek volna?!), a kit egyszerűen kivégeztek és nem is támadott fel soha, már talán el is feledték mikor nehány hét mulva a következő pünkösti ünnepen előállott egy ama gallileai férfiak közűl és elkezdi hirdetni a sokaságnak, hogy a Jézus a ki a Golgotán megöletett, Isten által feltámasztatott, s onnan fog rövid időn visszajönni és Isten országát felállitani. Mi történt? A régi hit könnyen felelhetett mig Kopernik el nem jött s le nem döntötte az emberek képzelt egét, melyhez csak lábtót kellett készíteni, hogy a mennyországba feljuthassunk; de biz az a mennyország már nincs meg, legfölebb a gyermekek és nők egy részének szivében. Ha tehát ég nincs, hol van a Krisztus menybemenetele? Hol van testi feltámadása? örökké azt fogjuk-e hirdetni, hogy az Ur valóban feltámadott? . . . Avagy nincs-e itt az ideje, hogy számot vessünk a jövővel s készüljünk az igének változásához? Nem látjuk még az idők jeleit? Keressük azért a husvéti kérdésre azt a feleletet, a mit magunk adhatunk s a mit — eljő az ideje — hogy kénytelenek leszünk másoknak is hirdetni! Eképen szólnak a husvéti igék Nagy Gusztáv úr ajakain!

Ezek szerént tehát a mi protestáns vallásunk s vele az egész keresztyénség, confessióink, bibliánk mind nem egyebek, mint üres ábránd, fictió, hazugság, a martyrok kiömlött vére fanatismus, ábránd, babona; a sok pénzáldozat hijábavalóság,

jobb lett volna elvetni annak idejében, mint rajta templomokat, iskolákat alapitgatni, mikor az úgy is egy nagy tévedésen alapszik?!

A keresztyénség kezdetétől fogva kétezer éves fejlődésével, újjá teremtett társadalmával ne volna más, mint egy fanaticus hazugság? maga a protestáns egyház, mely visszavitte a keresztyénség alakját oda a honnét az kiindult, ne lenne más mint egy tévedés szüleménye? gondolatnak is borzasztó!

Ős apáink negyedfél századon át azért küzdöttek, szenvedtek volna, hogy mikor tanaik igazságát beismeri az egész világ, jogerőre emeli a törvény, magunk mondjuk ki, hogy ebből egy jóta se igaz, az alap hibás, az egész épület csak fellegvár?!

Főiskoláinkat azért alapitották apáink, hogy azokban azok a hitelvek tanittassanak, melyekért ők küzdöttek s most azt mondjuk rá, hogy haszontalan az egész, csapjuk a földhöz apáink hitét bibliájukkal együtt, külömbet tudunk mi teremteni. A mi tudományunk a modernismus?! Legyünk tisztába egyszer már ezzel a modern kérdéssel!

A mi hitünknek alapja a confessió, ez pedig alapszik a biblián, melyen kivül senki más fundamentumot nem vethet. Egyháztársadalmunk a helvetica confessió körül csoportosul, annak erejénél fogva lett bevett vallás, ezt pedig az egyház egyeteme változtathatja meg csupán; tehát kérdésbe teszem, szabad-e egyes tanároknak azzal, sőt még a keresztyénség alapelveivel is merőben ellenkező tanokat tanitani saját iskoláinkban? Hiszen egyes papot is jogosan kérdőre von az egyházi hatóság, ha az az egyetemes egyház tanaival ellenkező dolgokat tanit, — épen a tiszántúli egyház vidékén folyt hajdan az a hires Tolnay-féle per, mely okot adott arra, hogy még a puritán név ellen is zsinatilag tiltakozzanak. (Lásd szatmárnémeti zsinat 17., 18., 21., 22., 23. és 24. végzéseit!) — Hátha még egyes tanárok, kikre egy nemzedék papságának tanitása van bizva, a jövő nemzedék vallása épitve, az egyház tanaival homlokegyenest ellenkezőt tanitanak, nem vonandók-e kérdőre? vagy legalább a szó tőlük nem vonandó-e el?!

Legyen szabad egy hasonlattal élnem, p. u. nekem van egy gazdasági telepem. Én megbizok egy gazdatisztet, hogy ott gazdálkodjék, az én telepemet emelje virágzásra, hasznosra, s ő azon kezdi, hogy a gazdasági épületeket fundamentumostól lebontatja, az élő termő fákat tövestől kivágatja, a vizvezetékeket

betömeti, a cselédeimet elveri, szóval az én úgy a hogy virágzó gazdaságomat tönkreteszi: vajjon mit érdemel?

Vagy van nekünk úgy a hogy virágzó egyházunk, abban veteményes kertjeink a főiskolák s azokban a tiszt — a tanár a mi csemetéinket a helyett, hogy emelné, kivagdalja vagy beoltogatja a nihilismus hajtásaival. Az a czélunk, hogy kegyes, hivő és alkalmas lelkipásztorokat neveljenek és a helyett a meglevő vallásos tudatot kitépik azok szivéből, és beleoltják az atheismus és nihilismus tanait: ugyan mit érdemelnek? (Bizonyosan fizetésemelést!)

Nézzük csak a logika lánczolatán azt a modern tant (mert az nem theologia, sőt a theosnak tagadása). Krisztus tehát — ha megengedik is hogy élt valaha, de az csak a legendáknak vagy a históriának lehet személye, az istenségnek semmi esetre se — ha megfeszittetett is, de fel nem támadott soha. A biblia is csak legendaszerű férczmű, mely magamagával ellenkezik. Egy lépéssel tovább is mehetünk: elmondhatjuk, hogy a mi feltámadási hitünk is csupán krisztusi legendára van épitve, hazugság, absurdum. De maga a személyes istenség hite is ép oly absurdum; akkor nincs szükség annak a nem lévőnek tiszteletére, a vallásra sem, mert az is ép olyan absurdum, tehát mi a kik a feltámadott Krisztust keressük Emmaus környékén, eljutunk a pusztába, a hol hitünknek se gyökere se szála, csak a sivó homok, hol manna nem terem, hanem csak a sivár végetlenség áll előttünk, a nihil!

Tanáraink kezébe adtuk a tudomány kulcsait, hogy legyenek az Isten titkainak hiv sáfárai s neveljék az utánnunk következő nemzedéket, hogy nálunk bölcsebbek, jobbak legyenek, épitsék tovább az egyház épületét a megvettetett fundamentumon; és mi történik? logikai következetességgel ássák alá hitünk fundamentumát. Nemzedékről nemzedékre azzal a tudattal lépnek ki az anyaiskolákból ifjabb szolgatársaink, hogy az a confessió, a tudomány, melyet apáink bevettek s mely őket boldogitotta: hamis, téves. De azt nem tudják megmondani, hogy *hát ha a régi tan hamis, mi az igaz?!* Az egész theológiai tanitás hitelveinek bölcsészeti *bizonyitása helyett annak bölcsészeti czáfolatából* áll; s vallásfelekezetünk tanaival együtt ég és föld között függ. S mi hirdetjük az igét magunkkal is meghasonlva; szeretnénk hinni, de mig arra megtanitottak, hogy *mit*

nem kell hinni, arra egy szót sem vesztegettek, hogy hát mit kell hinni?!

A református papság becsületessége még eddig senki által kétségbe nem vonatott; s bennünket meg szoktak esketni a confessióra és bibliára, hogy úgy, a mint ott tanittatik, fogjuk hirdetni az igét, és a tanárikar elhiteti velünk, hogy úgy pedig nem igaz! Tehát hol az igazság?! Népünk úgy hiszi vallását, a mint meg vagyon irva, s mi is ellenkezőre tanitsuk?! Ez ellenkeznék becsületességünkkel, a közhittel és a keresztyén vallás ősi okmányaival, alapelveivel!

De menjünk tovább a logica lánczolatán, tanitsunk úgy, mint a modernismus dictálná. Tagadjunk mindent a mi positiv, mi lesz az eredmény első sorban is? Egyik az, hogy ránk semmi szüksége se lesz népünknek többé, ha nincs Isten, nincs Krisztus: szolgája se lehet annak senki; ha a Krisztus fel nem támadott, hiába való az ő hitük, hiába való a mi predikálásunk, de egyúttal hiába valók a mi főiskoláink is; egészen fölösleges dolog a tanáraink érdekében exequáltatni hiveinket az iskolai adókért, s magunkra vonnunk a nép gyűlöletét, hiszen úgyis fictió az egész. S a végeredmény lenne gyülekezeteink felbomlása s főiskoláink összeomlása, ez az eredmény már biztos. Patakon a vár után az iskola is le fog omlani! De még itt a logica láncza se el nem szakad, se vége nincs, megy az tovább a maga útján. A széledező nyáj egy része positiv vallás után óhajtozik, s megy a catholicismus ölébe, hol tárt karokkal lesik. A másik rész ragaszkodik a bibliához, a „mint meg vagyon irva“, az megy a nazarenismus hálójába, mely ki van vetve a setét éjszakába. A harmadik rész megy a nihilismus karjai közé, mely terjed és hiveket toborz, és akkor beteljesül rajtunk Krisztus jövendölése a fövényre épült házról, melyre eljött az eső, eljött az árviz, eljöttek a szelek, és annak romlása lett nagy. A mely ház magában meghasonlik, elpusztul az!...

De tegyük föl, hogy egyházunk még igy se pusztul el — megmaradnak legalább annak romjai —: azt kérdem, vajjon minő lesz annak kultusa jövendőben? Erre már megfelel Ivánka Sámuel ugyanazon számban, a hol erősen aprehendálja, hogy olyan sok az ünnepi énekünk, és azon énekeink valamennyien a Krisztust dicsőitik, a mi pedig nagy hiba Ivánka úr előtt, kész botrány.

Oh a jövő kultusa egészen más lesz, mert ha eldobjuk a

bibliát, a Jézus Krisztust, meg az élő Istent, azért még valami imádatunk tárgyának kell maradni, marad is, majd megtanit erre a modernismus. P. o.: imádhatjuk a végetlen ürt, hiszen nincs ég többé, Kopernik összedöntötte. „Oh milliárd csillagok, fogadjatok be minket", nap, hold, könyörüljetek rajtunk. Villany, gőz, hő, hideg, vonzó és taszitó erők irgalmazzatok; gőzlombikok, éleny, köneny, széneny, büzeny kegyelmezzetek! Mathesis, poesis, filosofia el ne hagyjatok! prudentia, financzia velünk legyetek; chemiai átalakulások bennünket ne érjetek! földi férgek még meg ne egyetek! ti pedig élők, ha meghalunk, belőlünk csontlisztet ne készitsetek! inkább megégessetek mint eltemessetek, bőrünket pedig irhának ne csináltassátok, inkább bálikeztyűnek szabassátok stb. A keresztyén szellem nyilatkozatai is majd láthatók lennének, igy is már ha templomot kell épiteni, összegubahodik egész gyülekezet, hanem ha korcsmát kell csináltatni, egyetért valamennyi. Szinház, bálház, korcsmaház (melyek hajdan a collegiumi törvényekben tilosak voltak) nagyon pompásan felépülnek. Bachusnak, Vénusnak, Mammonnak, Thaliának nem sajnálja a modern publicum az áldozatot, de a pesti basilica csak nem bir felépülni! Szóval korunk áldozik a pogányok isteneinek, de a keresztyének élő Istenét szereti tagadni csupa negédességből, felvilágosodás fitogtatásból is. Lám Franciaországban már egész keresztyénellenes irodalom burjánzott fel, csak egy kis erősebb rázkódás kell, s megint fognak találni valami ballerinát, a kit megtegyenek szabadságistennőjének, s hogy nálunk is vannak politikai lapok, melyek franczia eszméktől saturálva a vallásra egyátalába semmit se adnak, azon csudálkozni nem lehet, hiszen szabad a sajtó; de hogy épen reformált vallásunk felsőbb tanintézeteiben, plane papnöveldéinkben az atheismusnak lehessen tanszéke, azon aztán csakugyan lehet bámulni!

Hát mi mitévők legyünk ezzel a kedvezőtlen áramlattal szemben? „*Predikáljuk az igét mind alkalmatos, mind alkalmatlan időben, ne legyünk ingadozó nádszálak; ne engedjük magunkat ide s tova hajtatni a tudománynak akármi szele által*" (Efes. 4: 14.), hiszen a tudomány mindennap változik, a mit ma igaznak tartunk, holnap már hazugsággá törpül, olyan mint a „*viz nélkül való kútfők, fellegek, melyek a széltől hányattatnak*" (Péter 2: 14.). az Isten igéje pedig megmarad mindörökké. Predikáljuk a hitet, hiszen a hit épen azért hit, mert nem tudat, „*oly dol-*

goknak valóságuk, a melyeket reménylünk és a mely dolgok nem láttatnak azoknak bizonyos mutatójok" (Zsid. 11: 1.). Oh a mi régi atyáink hit által országokat győztek meg; a szenvedések tüzének erejét megoltották, de a mi modern hitünk csak olyan modern erkölcsöket is terem, hogy a ránk bizott közpénzeket elverjük, s aztán golyót az agyba! — — Ez a mai morál.

De nem elég csak hirdetni az igét otthon saját félreeső falvainkban, hanem közülakarattal vigyáznunk kell, hogy iskoláinkban is ne idegen tan, hamis tudomány tanittassék, hanem a mi hittételeink, hogy az Isten igéje átszálljon a jövő nemzedékekre is. Azért ha tapasztaljuk, hogy bármelyik magasabb iskolánkban a mi hitvallásunkkal ellenkező tanok oltatnak be az utódok szivébe, hatalmasan szót kell emelni miatta, arra valók egyházi hatóságaink, ügyeljenek a tudomány tiszta voltára, mert ha hitünk alapját ki engedjük rántani magunk alól: a levegőben maradunk. Álljunk meg hitünk fundamentumán, mint erős kőszálon, és se jobbra, se balra onnét magunkat letántorittatni ne engedjük. Némely tanáraink az unitáriusokkal is szeretnek kaczérkodni. Mi tiszteljük őket, de közéjük olvadni nem akarunk.

Szeretik pengetni az evangelikus testvérekkel is az unió eszméjét — hiszen egyek vagyunk velük a Krisztusban — s meg is fog majd érni az az eszme az idők méhében; de még most faji és nemzetiségi különbség választ el azon testvérek egy jó részétől, a hol ez a fajkülömbség nincs meg, ott lehetne is egyesülnünk, csakhogy minden ilyen egyezségi kisérletnek a vége keserű czivakodás szokott lenni *). Azért ott, a hol csak a kettő együtt állhat fenn, ám legyen, de a hol mindegyik megélhet, fejtse és nevelje a gyülekezetet mindegyik a maga hitelvei szerént. Különben is egyek vagyunk egyházi irodalmunkban; hitelveinket ne gyengitsük, ne tagadjuk meg azon kinézésből soha, hogy majd valamelyik testvérfelekezettel könnyebben egyesülhetünk, mert az eredmény nem az lesz a mit várunk; „*csak vigyázzatok, álljatok meg a hitben, úgy cselekedjetek mint férfiak, minden dolgaitok atyafiúi szeretettel légyenek!* (I. Kor. 16: 14—15.)

Végül még megjegyzem, hogy Debreczenben a mult őszszel a papi értekezleten azt határoztuk, hogy egy protestáns irodalmi kört alapitunk, melynek czélja lenne egyrészről tudományos fej-

*) Fájdalom! Szerk.

lődésünk, másrészről bárhonnét jövő támadások visszaverése. Jó lenne valamelyik papi közlönyünk körül nagyobb számban csoportosulni és hatályosan verni vissza minden hitelveink ellen intézett támadást, habár saját tanárainktól jőjjön is az. Az actió régen tart már, hitünk fundamentumait régen bontogatják már a szabadelvűség aegise alatt; mely nagy megütközést keltett a vidékeken minden felé, de szét vagyunk szórva, nem emelte fel papságunk együtt még szavát, pedig egy kis jótékony reactióra vajjmi nagy szükség lenne!

Egyesüljünk, tömörüljünk. Olyan közlönyöket pedig, a melyekben a mi hitelveink nyilván kigúnyoltatnak, ne pártoljunk, hagyjuk oda őket, mint Szent Pál az oláhokat, handabandázhatnak aztán ha nekik úgy tetszik, saját maguknak, napjaik csakhamar meg lesznek számlálva.

A sok nyomás, kültámadások mellé nem kell egyéb, mint magunk között is meghasonlás, aztán egy kis szakadás; egyházi életünk hajója ha likat kap, el fog süllyedni. Mitől Isten őrizzen! de magunk is legyünk ébren!!

Nagy Ignácz,
kölkedi ref. lelkész.

Corruptio.

Egyházi beszéd.

Máté XXI. 12.

A felolvasott szöveg azon nagyszerű sz. történeti jelenetet állitja képzeletünk elé, midőn Jézus a jeruzsálemi templom csarnokából korbácscsal kergeti ki a pénzváltókat, galambárusokat, kik az áhitatoskodó hivek megbotránkoztatására, ott az Úr oltárához közel, féktelen vakmerőséggel űzék aljas munkájukat.

Mi ebből ránk nézve a tanulság?

Az, hogy a bűnnek sötét munkáit nekünk sem szabad tétlenül elnéznünk s az erkölcstelenség átkos terjeszkedése ellenében nekünk is teljes határozottsággal s erkölcsi bátorságunk egész súlyával kell fellépnünk.

Igen, a közromlottsággal szemben gyakoroljuk az erkölcsi bátorságot!

* * *

Tehát még ma is, a felvilágosodás ezen századában is van szükség az efféle eljárásra? A humanismus s szelidebb erkölcsök ezen korszakában is volnának még közöttünk oly arczátlan pénzváltók, galambárúsok, kik a hivek házi szentélyének nyugalmát, jólétét nemtelen üzelmeikkel zavarni merészelnék?

E komoly kérdésekre ha én nem felelnék, maga a mindennapi tapasztalás fogna arra igennel megfelelni.

Tekintsünk szét a közélet sötét képei között!

Ime, csak kisded községünkben is hányan lehetnek az afféle aljas lelkű emberek, kik fényes nappal a szinlelt becsületesség farizeusi álarcza alá rejtik sötét hajlamaikat, titokban azonban sem Istent, sem embert, sem tulajdonjogokat nem tisztelve, mint hernyók a gyümölcsfa levelein, titkos, alattomos, rejtélyes útakon rágódnak a társadalom testén, jólétén s üzetve a neki vadult szenvedélytől egész kiszámitással, tervszerűleg rohannak előre a gonoszság ösvényén s midőn nem is vélnéd, az éj sötétségének védelme alatt terjesztik ki vagyonod, nyugalmad ellen hálóikat... s elég lelketlenek egy önfeledt, átkos pillanatban egy hosszú, küzdelmes élet szorgalmának gyümölcseitől megfosztani másokat.

Valóban oly szomorú, oly mélyen lesujtó, s oly rohamos gyorsasággal ismétlődő tények ezek közöttünk, melyeket hallgatással takarnunk immár teljes lehetetlen!

Mondjátok meg hová fog ez a féktelenség utoljára is vezetni! Ha ez még sokáig igy tartana, valóban kétkednünk kellene Isten igazságosságában s a törvény védő erejében, megtorló hatalmában. Igazán azt kellene gondolnunk, hogy a világ nem előre, de hátrafelé halad s maholnap visszajutunk a régi sötét századokba, mikor minden ember maga alkotá maga számára a törvényt s az volt az általános jelszó: a ki tolakodóbb, arczátlanabb: az a győztes, az a hatalmasabb.

Szeretünk dicsekedni korszerű neveléssel, mintaszerűleg berendezett iskolákkal, divatos, humánus törvényekkel, s ime mind e tengeráldozatba kerülő intézménynek mi a gyümölcse?

Fájdalom, legalább ez idő szerint még nagyon is

kevés. A felvilágosodás igaz halad, de halad vele együtt még pedig rohamosan a kapzsi élelmesség, az akadékoskodó tudákosság, a furfang s erkölcsi romlottság is.

Hát az erkölcsi érzet?

Erkölcsi érzetről mai napság népünk nagy részénél fájdalom, alig lehet szó is. Ha figyelemmel kisérjük a fortélynak, képmutató ravaszságnak, szemérmetlen tolakodásnak számtalan nemeit, alakjait, szóval az erkölcstelenségnek naponként fel-feltünedező rémes nyilatkozatait: majdnem kényszerülve vagyunk kimondani, hogy az újabb kor sok tekintetben rosszabb a letüntnél, az újabb nemzedék nagyrészben elvetemültebb s az erkölcstelenség sötét munkáinak végrehajtásában vakmerőbb a réginél . . .

Szeretett hiveim!

Ne ámitsuk magunkat azzal, hogy máskor is igy volt ez, máskor is voltak rosszak, elvetemültek s a világ mégis áll, mégis megvan. Igaz, a beteg test is megvan, csak él, tengődik valahogy, daczára a benne lappangó, titkos, sorvasztó méregnek, de hát kérlek életnek nevezhető-e az efféle kinos, lézengő állapot? Bizonyára nem.

Lépjünk fel tehát — mint Jézus a jeruzsálemi templomban — lépjünk fel mi is határozott erkölcsi bátorsággal ezen, társadalmunk testén titkon élősködő méreg ellen s siessünk elejét venni a bajnak, mig nem késő . . .

Az életképes testszervezet azonnal észreveszi magában a kezdődő betegséget s a pezsgő vér még csirájában igyekszik kilökni magából a kóranyagot. Épen igy a jóraváló, becsületére, jóhirnevére féltékeny nép se tűri meg magában a salakot, söpredéket . . .

A kártékony rovarok, pusztitó férgek csak a rest, könnyelmű gazdának éléstárában szokták magokat befészkelni.

Az italmérések, a gonosz tervek ezen titkos műhelyei csak oly községekben virágozhatnak, melyeknek lakosai korhelyek, iszákosak. A szorgalmas, rendszerető, jóerkölcsü népnél rendesen üres a korcsma, ámde népes a templom, népes az iskola s tömött az éléskamra. Az ilyen helyről futni, menekülni kell minden salaknak,

oda a hasonlók közé, hol az aljasságot tártkarokkal fogadják.

Ker. gyülekezet! Értsd meg tehát hivatásodat s igyekezzél idejében elejét venni a bajnak addig, mig magad is áldozata nem leszesz közönbösségednek. Mert ne feledd, hogy az erkölcstelenség is pusztitó ragály, hasonló a fekete halálhoz, mely ha egyszer befészkelte magát, nincs emberi erő, mely annak sötét terjeszkedését meggátolni képes volna . . .

Kövesd te is Istennek népe Jézus példáját. Vesd ki magadból a romlásnak indultakat, nehogy egy-két elvetemült rossz ember miatt az egész társadalom elvesszen!

* * *

Különösen ti szülék igyekezzetek jól nevelni gyermekeiteket! A ti kezeitek közé van letéve az első legnagyobb hatalom. Ha ti jó példával mentek elöl a nevelésben, akkor nem lesz okotok félni, tartani attól, hogy gyermekeiteket a világ csábitó lelke a becsületesség útjáról valaha le fogja tántoritani. A világpiaczán, az élet zsibongó vásárában és a szülei háznál nyert első benyomások, a gondos szülék kedves képei, intelmei, mint őrangyalok fogják őket kisérni s az eleséstől megvédeni. Nem lesz okotok tartani attól, hogy valaha majd útonútfélen ujjal mutassanak gyermekeitekre, mondván: ime ez is egy megbélyegzett ember, a társadalomnak ez is egyik söpredéke.

Ne feledjétek, hogy minden embernél van bizonyos ösztönszerű hajlam a rossz iránt, melyet ő már születésével hoz magával a világra. Ha ti ezen rossz hajlamokat nem kiirtani, de a rossz példaadás által még fokozni törekesztek gyermekeitek szivében: azok előbb-később keserű gyümölcsöket fognak számotokra teremni. Az ilyen rossz példán növekedett gyermekekből lesznek aztán idővel a társadalom terhei, nyomorgatói, kik irtózva minden becsületes munkától, hogy magokat feltarthassák, tilos, alattomos utakhoz kénytelenek folyamodni, s ha a törvény keze utoléri őket, akkor is csak a társadalomnak lesznek ismét átkaivá, mert közköltségen, a község terhére

tűrik meg őket még a börtönök szennyes falai között is.

Vagy azt mondjátok talán: nekem nincs időm gyermekem nevelésével foglalkozni, arra való az iskola, a ki ott tanitja, nevelje is.

Higyjétek el, a szülei nevelés hiányát nem kárpótolhatja semmiféle iskola. Ez utóbbi inkább az értelmet, életképességet fejleszti, mig amaz illedelmet, szemérmet, jó szivet, szóval jellemet, erkölcsi érzetet teremt. E pedig annyira fontos, hogy a mely embernél az erkölcsi érzet hiányzik: annak — bármily iskolázott értelemmel birjon is — a társadalomra örökre vége; sőt egy kitűnőségünk kifejezésével élve: „A jellemtelen embernek bűne annál nagyobb, minél több befolyással, értelemmel bir, mert a közveszettséget annál jobban mozditja elő. (Tompa.) Ha pedig sorsa esetleg rossz hajlamainak megfelelő körülmények közé vezeti: utoljára is alámerül a bűn süppedékébe s elvégre is börtönben, vagy bitófán végezi életét.

Ha olvassuk az elbukottak, a nagy gonosztevők szomorú, de tanulságteljes élettörténetét, meggyőződhetünk, hogy saját vallomásuk szerint is, minden ily eltévesztett életnek a szülei rossz nevelés volt első forrása.

Távol legyen, nem állitom én azt, hogy a becsületes szülék gyermekeiből is ne válnának ki olykor-olykor rosszak, elvetemültek, hajh! mert a világ kisértő szelleme sokszor a legjobbat is hálójába keriti. Ámde ez, Istennek hála, mégis csak a ritkaságok közé tartozik. Hanem hogy egy ferde nevelésű s az erkölcstelen szülék rossz példaadása által már zsengéjében romlásnak indult gyermekből valaha az egyháznak, társadalomnak hasznos tagja váljék: az már — s ezt nyomatékkal mondom — oly kivételes ritkaság, melyet élő példában — legalább itt mi közöttünk — aligha képes volnék hirtelenében feltüntetni.

Itt is találók tehát a szent könyv szavai: „*Gyümölcseiről ismerhetjük meg az embert. A jó fa jó gyümölcsöt, a rossz fa ellenben férges gyümölcsöt terem. A rossz gyümölcsöt termö fa pedig kivágatik és a tüzre vettetik.*

* * *

Ismételjük el még egyszer röviden az eddig hallottakat.

A mindennapi szomorú példákból láthatjuk, hogy az erkölcstelenség oly megdöbbentő mérvben elharapódzott már fent és alant, a társadalom minden rétegében közöttünk, hogy tekintve annak rohamos terjeszkedését, méltán a legrosszabbtól lehet tartanunk.

Oka ennek: a jobbak közömbössége, az elöljárók tétlen elnézése, a törvény embereinél az erkölcsi bátorság hiánya, s mindenek felett a szülék rossz példaadása, ne mondjam bűnrészessége, kik a ferde irányú, eltévesztett házinevelés által már csirájában megmételyezik a jóra, rosszra egyiránt fogékony gyermeki szivet.

Vegyük kérlek komolyan gondolóra ezeket! Igyekezzünk válvetve, társadalmi úton segiteni e kóros állapoton, addig, mig nem késő.

Lelkesüljünk az Idvezitő példáján! s lépjünk fel mi is határozott erkölcsi bátorsággal ezen közöttünk lappangó rossz szellem, társadalmi életünket, házi szentélyünket ezen alapjában fenyegető közös ellenségünk ellen, nehogy az, mint a meder karjaiból kitört ár elsöpörjön bennünket.

Különösen ti szülék, értsétek meg hivatástokat! Ne legyetek ti férges gyümölcsöt termő fák, hanem igyekezzetek a társadalom számára oly gyermekeket nevelni, kik soha nem fognak szégyent hozni ősz fejetekre.

Igyekezzetek szülői kötelmeiteknek akként megfelelni, hogy majd a számadás nagy napján, ama örökbiró előtt, teljes önérzettel elmondhassátok: Imhol vannak Uram a gyermekek, a kiket nekem adtál. Ezek voltak az én éltem alkonyának örömei, vigasztalói. Igyekeztem őket úgy nevelni, hogy egy is azok közül el ne veszszen. Amen.

Szabó József,
szalonnai ref. lelkész.

1904 jun 26

A tizenkét éves Jézus.

(Közvizsga idején.)

Luk. II. 41—52. *„Mennek vala pedig minden esztendőnkint az ő szülei Jeruzsálembe a Husvét ünnepében . . .“* stb.

Ker. testvéreim! Ugyebár megengeditek nekem, ha én ez órában, eltérve rendes szokásunktól, főként az itt egybegyült gyermeksereghez intézem beszédemet. Hozzájok intézem különösebben, de azért vonatkozik annak tanitása mindnyájunkra, nem arra vagyunk mi felnőttek hivatva, hogy mindenkor jó példával járjunk előttük? E gyermekekhez intézett beszéd arra lelkesitheti a felnőtteket, hogy előttök jó példával világoskodjunk.

Mit gondoltok, gyerm.! van-e közülletek csak egy is, a ki sohasem hibázott, sohasem hazudott volna, van-e csak egy is, a ki mindenkor hiven engedelmeskedett jó szülei parancsának? Fájdalom! közülletek a legelső, a legjobb is követett el olykor-olykor egy vagy más hibát. De lássátok, a felnőtt emberek sincsenek fogyatkozás s gyarlóság nélkül. A sz.-irás és tapasztalat ezt dörgi fülünkbe: mi mindnyájan bűnösök vagyunk. Bármerre menjetek e földszinén, palotákban s a szegények kunyhóiban, az emberek nem egyszer törik meg Isten szent törvényét. S ha olvassátok a rég letünt századok történetét, úgy tapasztalandjátok, hogy a régen elporladott milliók között nem volt csak egyetlen igaz is.

Azonban mégis mutathatunk egyetlen kivételre. Volt egy, a ki sohasem vétkezett, a kinek szájában nem találtatott álnokság. Ez az egyetlenegy a mi Urunk Jézus Krisztus, a dicsőséges Megváltó. Ha ő csak a legcsekélyebb hibát követte volna is el: nem szólnék most hozzátok e szószékről, nem lennénk itt összegyűlve, mert még templom sem emelkednék az ő dicsőségére. Pogányok lennénk maiglan is, mint őseink. Ha csak a legcsekélyebb bűn tapadt volna Megváltónkra: nem hinnénk benne, nem imádnók őt.

Négy evangyéliom rajzolja előttünk az ő földi életét. Százszor végig olvashatjuk azt, de nem fedezhet föl az ő életében senkisem egyetlen foltot sem, olyan tiszta az,

mint a leszálló hópehely. Tudjátok, hányszor akarták őt ellenségei megfogni ravasz kérdéseikkel, de nem mehettek semmire sem. Bátran, felemelt homlokkal kérdezheti: *„Kicsoda győzhet meg engem ti közületek a bűnről“.* (Ján. VIII. 46.) Még Pilátus sem talált benne bűnt: a római katona is igy szólt a kereszt alatt: *„Bizony! ez ember igaz vala“.*

Méltán választjuk hát őt életünk példányképeül. Példánya a gyermekeknek, ifjaknak s az aggastyánoknak egyaránt. A most felolvasott szent történet mint tizenkét éves gyermeket mutatja be. E szép történet Jézus szentségének nehány olyan ragyogó vonását tárja fel előttünk, mely különösen titeket érdekelhet. Hallgassátok figyelemmel, mig én ezekről beszélek, hogy aztán kövessétek isteni mesterünk nyomdokait.

I-ör

is Jézus kegyessége vonja magára figyelmünket. A zsidók, gyerm.! évenként Jeruzsálembe sereglettek össze az ország minden részéből, hogy a szent városban ünnepeljék meg a Husvétot. A szülék magokkal vitték tizenkét évet betöltött gyermekeiket. Egyes csoportokra oszolva most gyalog, majd tevéken utaztak a sz. város felé, énekelve Dávid gyönyörű zsoltárait. Azt hiszem, hogy a gyermekek örömmel vettek részt ez utazásban, s jól viselték magokat, csakhogy szüleik otthon ne hagyják őket.

Mikor a gyermek Jézus elérte tizenkettedik esztendejét: szülei őt is felvitték Jeruzsálembe. Ah! mily boldognak érezhette magát, hogy megláthatja valahára a szent várost, a melyről annyi szépet hallott, megláthatja azt a pompás templomot, melyben Izrael gyermekei imádták a szentséges Jehovát. A mint Jeruzsálembe érkeztek, tudjátok, mi történt vele? Oly örömest maradt a templomban a doktorok között, oly szivesen hallgatja s kérdezi őket, hogy észre sem vette az órák gyors leforgását, elfeledkezett az indulásra kitűzött időről s szüleinek vissza kellett térniök az útból, mikor észrevették, hogy elmaradt volna tőlök.

Lássátok, gyerm.! Jézus már gyermekkorában abban

találta főgyönyörűségét, hogy az ő atyjának dolgaiban legyen foglalatos. Hát ti szerettek-e eljönni Isten házába vasárnaponkint, hallgattok-e a sz.-irásra, imádkoztok-e velünk együtt? Azt hiszem, hogy van köztetek is buzgó hallgató, de fájdalom, van ám olyan is, a kire nézve jobb lenne, ha itt nem volna, mert lármáz, beszélget s botránkoztatja a többieket. Ne légyenek köztetek ilyenek, vegyetek példát a gyermek Jézusról, vegyetek példát ti is, óh ifjak, hogy gondatlan magaviselet által meg ne fertőztessétek az Urnak házát.

Vegyétek gondolóra, hogy az igazi kegyességre az ifjaknak ép oly szükségök van, mint a felnőtteknek, mert csak az boldogithat bennünket igazán. Az kipótol mindent, de annak hiányát nem pótolhatja ki semmi sem. Azzal ékeskedve még a koldús is gazdagnak érezheti magát, a nélkül a paloták ura is koldússzegény és nyomorult. Isten félelme s az ő parancsolatainak megtartása a keresztyénnek bölcsesége, ereje s öröme. Szeressétek meg ezt s boldogok leendetek.

S hogy ez a drága kincs már a gyermekkorban is megszerezhető, egy megható történettel bizonyitom be. Egy áfrikai kicsiny szerecsen rabszolga áttért a keresztyén vallásra, s eljárt Istennek házába. Embertelen gazdája ráparancsolt, hogy be ne merje tenni lábát a templomba, mert ha ezt megtudja, iszonyúan megkorbálcsolja. Elképzelhetitek, hogy a szegény gyermeket mennyire elszomorithatta ez a fenyegetés, mert biztosan tudta, hogy ha megszegi ura parancsát, ez a kegyetlen ember halálra kinozza. Térdre borulva kért Istenétől erőt, s ez erőtől lelkesitve daczolt földi gazdájával. Meglátogatta a templomot s hallgatta az Urnak igéit.

Hazaérvén, gazdája dühösen fogadta s huszonöt korbácsütést mért rá, s ütés közben igy szidalmazta:

— Nos, te engedetlen ficzkó! most segitsen rajtad Krisztusod!

— Segit is — nyögte a szerencsétlen gyermek, — mert erőt ád, hogy e szenvedést türelemmel viseljem.

— Másik huszonötöt rá! — orditott gazdája, s verés közben újra kezdte:

— Hát most mit tehet érted Jézus?

— Megadhatja az örökélet jutalmát — válaszolta az ifjú rabszolga.

— Még huszonötöt! — kiáltá dühtől reszketve a szörnyeteg, — nézzük meddig segiti Jézusa?

A gyermek fölvetette szemeit kinzó hóhérára s igy szólt: „Most már arra segit, hogy könyörögjek hozzá ellenségemért, ki engem halálra kinzott.“

Aztán ajkain szelid mosolylyal halt meg. Ezt a gyermeket a hit óriássá tette.

II.

A szent történet második vonása az, hogy a gyermek Jézus szeretett tanulni. Azt olvassuk felőle, hogy ott ült a doktorok között és hallgatta, kérdezte őket. A helyett, hogy a vele egykorú gyermekek módjára a városban szerte kalandozott volna, a tudományos férfiak társaságát keresi, azokat hallgatja s kérdezi. Maiglan is ez a tanulás alapja. Kedves gyerm.! hát ti szerettek-e hallgatni tanitóitok, szüleitek oktatására? Hallgattok-e azokra, kik nektek javatokat akarják?

Ne feledjétek el, hogy nem elég csak hallani; ha azt akarjuk, hogy okuljunk, hallgatni kell. Hány ember van gyakran a templomban is, a kik azért jöttek, hogy hallgassák Istennek igéjét, és mégsem tudják azt, mert lelkök másfelé tévedez. Nem elég, hogy fülünk nyitva legyen, nem elég, hogy a hangokat halljuk: szükség, hogy figyelmünk is ébren legyen, együtt gondolkozzunk azzal, a ki beszél. Igy lesz az ige termő maggá a mi szivünkben.

A tanulás másik eszköze a kérdezősködés; nem azt a kiváncsiságot értem én ez alatt, mely olyanokkal is törődik, a mi rá nem tartozik. Kérdezősködnünk kell arról, a mi tudományunkat öregbiti, erkölcsünket nemesiti. S kiválóan nektek van erre nagy szükségetek. A ki hosszas útra készül, mindjárt az utazás kezdetén lássa el magát utikészletekkel; meglehet, később sem időtök, sem alkalmatok nem leend s késő lesz akkor sajnálkozni az iskolán túl elvesztegetett drága idő fölött!

Mai napság a tanulás csak olyan szükséges, mint a kenyér, mint a ruha. Érteni kell a szentiráshoz, hogy megkülönböztethessétek az igaz tudományt a hamis tanoktól, s erősen ragaszkodhassatok hitetekhöz s ne legyetek ingadozók, mint a széltől hányt-vetett nádszál. Tudnunk kell hazánk történetét, polgári kötelességeinket, hogy hazánknak hű gyermekei lehessünk. Tudomány nélkül elvész a nép. Megértették ezt a kormányon ülők, megértették városunk elöljárói s elkövettek mindent, hogy a legszegényebbre nézve is lehetővé, könnyűvé tegyék a hasznos ismeretek megszerzését.

Hazaárulókká és egyházatoknak ellenségeivé válnátok, ha az önkényt kinálkozó alkalmat meg nem ragadjátok, hogy belőletek idővel a haza értelmes és hű polgárai, az egyház buzgó tagjai fejlődjenek. Olvastam egy kis pásztorfiú történetét, ki nem járt iskolába tizenkét éves koráig. Egyszer egy pajtása vetődött hozzá s ott a mezőn a nyáj mellett tanitotta meg neki a betűket. Igy aztán lassanként megtanult olvasni magától. Később odahagyta a nyáját, szolgálatba szegődött a városban s ott tovább folytatta tanulását. E pásztorfiúból húsz év mulva Erdélyországnak leghiresebb lelkipásztora lett. (Bod Péter.) Vajha, ti is, kedves gyermekeim! ily erős akaratot s buzgalmat fejtenétek ki, mily édes örömmel mutathatnánk reátok!

III.

Még egy kedves vonásról kell emlitést tennem, t. i. szülei iránti engedelmességről. „*Engedelmes volt nekiek*“, igy olvassuk a sz. történetben. Megérdemli e pár szó, hogy erről komolyan gondolkozzunk. Jézus nem volt közönséges gyermek. Isten könyörülő irgalma küldte egyszülött fiát e földre. Földi szülei még nem sejtették egészen dicső gyermekök nagyszerű rendeltetését, sőt még akkor is, midőn a gyermek figyelmezteti őket: „*avagy nem tudjátok-e, hogy azokban kell nékem foglalatosnak lennem, melyek az én atyámnak dolgai*“: nem értették az ő beszédének mély értelmét.

És mégis, ő, az örök Isten küldötte, a királyok

királya, a szentek szentje, meghajol szülei előtt s engedelmes volt nékiek. Érzitek-e, kedves gyermekeim! Jézus emez erényének szépségét, igazi nagyságát? Ah, bizony, arra tanithat ez a nemes példa mindnyájunkat, hogy az alázatosság sohasem szégyenit meg, arra lelkesithet titeket, gyerm.! hogy engedelmesek legyetek a ti szüleiteknek. Ha Idvezitő Urunk engedelmeskedett a szegény Józsefnek, e názárethi ácsnak s anyjának, a szelid Máriának: példát mutat ezzel arra, hogy ti is engedelmességgel tartoztok szüleitek s tanitóitok iránt.

Engedelmesség legyen legszebb erényetek; ebből a többi önkényt fejlik ki. Szoktassátok hozzá magatokat korán nem kényszeritésből avagy félelemből, de örömmel, mert a jó Isten megáldja azokat, a kik az ő parancsolatait megőrzik.

—

Fölmutattam hát előttetek Jézus kegyességét, tanulásvágyát, engedelmességét. Kövessétek e tekintetben az ő példáját. Őt magát kérjétek imádságotokban, hogy e czél elérésére erőt adjon nektek. S ha buzgón könyörögtök, megáld titeket az, ki a kis gyermekeket annyira szerette. Oh! áldjon is meg, hogy szüleiteknek örömei, egykor hazánknak hű polgárai s polgárnői, egyházunknak buzgó tagjai s majd az örök élet örökösei lehessetek. Amen.

Decoppet nyomán

Könyves Tóth Kálmán. *)

A lelkész mint katecheta.

VI.

A „Miatyánk“-ot tárgyaljuk folytatólag. Hányadik kérésig is jutottunk?

„Az ötödik kérés következik.“

Igen! az 5-ik. — Hogyan is szól e kérés?

„*És bocsásd meg vétkeinket, mikép mi is meybocsátunk az ellenünk vétkezőknek.*“

Igy szól valóban az 5-ik kérés.

*) Mutatvány a „Hit Temploma“ III-ik kötetéből.

Talán nem is gondoljátok, mily nehéz e kérésnek föltétele, melyet mindjárt a kéréssel összekapcsolva mondunk? Ugyanis attól teszi függővé, még pedig maga az ember bűneinek bocsánatját az Isten előtt, a mint ő megbocsát az ellene vétkezőknek. — A közönséges lélek pedig úgy szokott megbocsátani, hogy szemet szemért, fogat fogért. Hát ez is bocsánat? mondjátok. — Ez boszszúállás, gyermekeim, melyet pedig az Istenre kellene biznunk, mint maga mondja: *„Enyim a bosszúállás, én megfizetek“*, azt mondja az Ur! — De ilyen az emberi természet az ő erőtelenségében, az egyszeri is nehéz neki; kétszer megbocsátani már sokalja, pedig hetvenhétszer is kellene gyakorolnia. (Lásd az Ur feleletét Péternek, Máté 18: 21—22.)

Nehéz továbbá azért, mert nem elég a vett sebeket felejtenünk, hanem a rosszért örömest jóval is tartozunk fizetni az ellenünk vétkezőknek. — Ki kővel dob, kenyérrel közeledj feléje.

De ha még oly nehéz is, a keresztyén embernek tőle visszariadni nem szabad. Hiszitek-e?

„Hiszem.“

Különben azt vallaná az ember, hogy könnyebb neki a bűn büntetését elhordozni, mint másoknak megbocsátani. Pedig mit gondoltok: melyikre nyilnék több alkalom, bűneink büntetésének elhordozására-e, vagy pedig a bűnbocsánat megadására?

„Bűneink büntetésének elhordozására.“

Miért?

„Mert mi többször megbántjuk a jó Istent, mintsem bennünket az emberek.“

Ne is kérdjétek: hányszor? Mert naponta sokat vétkezünk. Semmire sem tesszük magunkat méltókká. Legfölebb büntetés, a mit érdemlünk. Vagy talán olyan ember is van, ki bűnt nem cselekszik?

„Nincs.“

Ha pusztán csak az cselekednék bűnt, a ki rosszat követ el, akkor volna ilyen ember. De a bűn nemcsak a rossznak elkövetéséből származik, hanem a jónak elmulasztásából is. — Azért mondja a szentirás: *„Mindenek vétkeztek, és az Istentől elmaradtak“*. (Rom. 2: 23.) *„A ki tudna jót cselekedni, és nem cselekszi, az olyan ember bűnös.* (Jak. 4: 17.) — Ilyen ember pedig van-e, a ki sem rosszat el nem követ, sem jót el nem mulaszt?

„Ilyen ember nincs.“

Talán mégis hallottatok olyan emberről, ki magáról azt hitette el magával, hogy ő benne bűn nincs?

„Igen! hallottunk.“

De hány ember van! több mint a ki magát bűnösnek érzi. — Mondjatok egy példát. De ne a mindennapi életből. Mert nektek az élő emberek fölött ítéletet ülnötök nem szabad, nem is tudnátok; mert ma még csak úgy gondolkodtok, e tekintetben is úgy értetek, mint gyermekek. — Hanem a szentirásból vegyétek, ha tudtok rá példát. — Mindjárt rájöttök: „*Két ember megy vala fel a templomba, hogy imádkoznék; az egyik farizeus, és a másik publikanus*“. (Luk. 18: 10.) Melyik volt e kettő közűl, ki magáról azt hitte, hogy ő benne semmi bűn nincsen?

„A farizeus.“

Miből tudod ezt édes fiam?

„A farizeus szavaiból, melyekkel imádságát kiséri.“

Hogyan is szólott amaz önhitt farizeus?

„*Isten! hálákat adok neked, hogy nem vagyok olyan, mint egyéb emberek, ragadozók, hamisak, paráznák; vagy minémű im e publikanus!* . . .“

Folytasd tovább édes fiam. Mit állitott még magáról?

„*Böjtölök kétszer egy héten, igazán megadom dézmáját minden marhámnak.*“

Csakugyan a szentirás igy beszélteti a farizeust a jeruzsálemi főtemplomban. — Eltekintve attól, hogy ezt mind megcselekedte, mondhatja-e mégis magát minden bűntől oly tisztának!

„Nem.“

Nagyon világos. Mert kérdés: nem-e sokat elhagyott, a mit megcselekednie lehetett és kellett volna is.

Ha minden bűntől tiszta embert akarunk látni, akkor csak a názáretbeli Jézust kell szemeink elé állitani. Mert ő igazán bűnt nem tett vala. Kivülötte más halandó nincs. És ha mégis a farizeus módjára tudna imádkozni, vajjon megigazulhat-e az Isten előtt?

„Nem.“

Mit kell tehát tartanunk magunk felül?

„A mit a publikanus tartott.“

Mi is volt az ő imádsága?

„*Isten légy irgalmas nekem bűnösnek!*“

Igen is! ő ezeket mondotta, minekutánna szemeit sem meri

vala az égre fölemelni, és bűnének tudatában veri vala mellét. — Mi bizonyitja, hogy az ő imádsága kedvesebb volt az Isten előtt a farizeusénál?

„Imádságuk eredménye.“

Nevezetesen alámentek. — Hogyan az egyik? Hogyan a másik?

„*Alájöve ez az ő házához* (publik.) *megigazittatva inkább, mint amaz* (farizeus).“

Nem jól cselekszik tehát, ki a farizeussal tart. Az ilyent a szentirás már előre elitéli, midőn azt mondja: „*Ha azt mondjuk, hogy bűnünk nincs . . .*“

Kit csalunk meg?

„Magunkat csaljuk meg, és igazság nincs bennünk.“

Hát ha megvalljuk bűneinket?

„*Hiv és igaz az Isten, hogy megbocsássa nekünk a mi bűneinket, és megtisztitson minket minden hamisságtól.*“ (Ján. 1: 8—9.)

A kiben tehát igazság nincsen, mi van abban?

„Hamisság.“

Mely egy neme a bűnnek. Tehát mondhatjuk, hogy van benne bűn, mely büntetést von maga után. Csak a mi nagy bűn? vagy a kicsi is?

„Nagy és kicsi egyiránt.“

Azért tehát ne vétkezzetek! Ha egyéb nem tartana vissza benneteket a vétektől, tartson vissza a f é l e l e m a büntetéstől. Pedig a keresztyént más is visszatarthatja, nemcsak a bűn büntetésétől való félelem. Mit gondoltok? Mi? — Az a gondolat, melyet Józseftől tanulhatunk: „*Mi módon mivelnék ily nagy gonoszságot, vétkezvén az Isten ellen?*“ (I. Móz. 39, 9.) — Ki ez okból kerüli a bűnt, annak félelme: f i ú i félelem. Ki pedig csak azért nem vétkezik, mert tart a bűnnek büntetésétől, annak félelme: s z o l g a i félelem.

Ha pedig, mivel a lélek kész, de a test erőtelen, és igy bűnt követtek el, legyetek őszinték, ne takargassátok mennyei atyátok előtt. Ő előtte úgy sincs elrejtetett dolog. A titokban elkövetett bűnt is meglátja mindenlátó szeme, jobban mint az emberek a hegyen épült várost. Inkább bűnbocsátó kegyelmét kérjétek. — Hogy megadja nektek, arról bizonyosak lehettek. Mert az Ur hosszútűrő, irgalmas és kegyelmes. Késedelmes a haragra. — Csakhogy ezt megint ne tekintsétek újabb oknak

arra, hogy tehát szabadon vétkezhettek. Hanem a végre vegyétek bűnbocsátó kegyelmét, hogy többé ne vétkezzetek. Egyszersmind, kik titeket megbántottak, azoknak is szivetek szerint megbocsássatok. Mert ez elengedhetlen föltétele a bűnbocsánat elvételének, a mire különösen a most tárgyalt 5-ik kérés eléggé megtanithatott bennünket.

Mit kell tehát tenned, midőn e kéréssel mennyei atyád elé járulsz? — Olvasd meg édes gyermekem! Utba igazit a te Urad, Mestered, hogy mit cselekedjél, ha hogy szivbeli áldozatodnak eredményét igazán várod. — Jézus ez utasitása irva áll: Máté 5: 23—24.) Ki hajolt meg az 5-ik kérés e föltétele előtt legelőször? Tudjátok-e? — Az a nagy mester, kiről még ellenségei is kénytelenek voltak bevallani: *„Mester! tudjuk, hogy te igaz vagy.“* (Máté 22: 16.)

Mely alkalommal tette Jézus? Lássátok már a keresztfán volt, és még ott is tudott ellenségeiért imádkozni. Hogyan hangzik az ártatlan ajak e páratlan imádsága?

„Atyám! bocsásd meg nekik; mert nem tudják mit cselekesznek.“

E szavakat megtalálod: Luk. 23: 34.

És ki nem teljesité? Pedig neki magának is bocsánatra volt szüksége, nem úgy mint Jézusnak.

Hallottatok arról a szolgáról, kinek ura minden adósságát elengedé, mert könyörög vala?

„Igen is.“

Ez a szolga volt, ki mig rajta ura könyörült, az ő szolgatársát fojtogatja vala. (Máté 18: 23.) Azért neve: gonosz szolga marad az evangyeliomban; mert szive nem nemes, de nemtelen.

„Az a legbecsesb sziv, mely mástól bántalmakat
Inkább tűr, mint másnak okozna fájdalmakat.“

Borulj le tehát mindannyiszor, ha vétkezel mennyei Atyád előtt, és megbocsátva szived szerint azoknak, kik ellened vétkeztek, szivből mondjad: 234. én. 1. v.:

„Én Istenem! én bűnös ember,
Te szent szined előtt állok,
Kinek vétke oly nagy, mint tenger,
Vigasztalást tőled várok:
Én Istenem! Én Istenem!
Kegyelmezz meg már énnékem.“

Akkor imádságod nem lesz hiába való. Meghallgat Atyád a mennyben, és megbocsátja a te bűneidet. Ujra szerelmébe fogad tégedet. Mert nem akarja a bűnösnek halálát, hanem hogy megtérjen és éljen. **Bognár Endre.**

Az egyházi fegyelem.

A gyakorlati élet mezején igen fontosnak tartom az egyházi fegyelmet, annyira fontosnak, hogy ennélkül nem tudok magamnak képzelni valódi ref. egyházat. Korunkban ezt látom elhanyagolva.

Ref. egyházunk az egyházi fegyelemre mindig nagy súlyt fektetett és gyakorolta is azt, mindenütt, a hol t. i. volt egyházi élet. De hová lett, ha volt ref. egyházunkban az egyházi fegyelem? Melyik lelkész és presbyterium gyakorolja kérlelhetetlen szigorával az egyházfegyelmet? Nagyon kevés! Ez pedig igen fontos ügy egyházunkban, presbiteri egyházi szervezetünkkel szoros összefüggésben volt, úgy hogy egyházi fegyelem nélkül én igazi ref. egyházat gondolni nem tudok.

Azon alapgondolat, melyből az egyházi fegyelem létesült, volt a theokratia, azaz azon eszme megvalósitása, hogy Isten akarata, törvénye legyen uralkodó a gyülekezetben. A gyülekezetnek ebből folyólag a szentek egyesületének kell lenni. Ha ezt mint alapelvet elfogadjuk, helyesnek ismerjük, akkor azon consequentiát is el kell fogadni, hogy a gyülekezeti életnek Isten akaratával összhangzásban és nem ellenmondásban kell állni. Ha most már vét egyes egyén Isten törvénye ellen, az szigorú egyházi fegyelem alá esik.

Nos, ha most nézzük különösen egyházi életünket, látjuk azon lelket elszomoritó tényeket, hogy Isten törvénye mennyire lábbal tiportatik napjainkban, nem kell-e beismernünk, hogy a lehető legszomorúbb kép az, mi előttünk áll.

Csak szét kell tekintenünk egyházi életünk terén s töméntelen példa van előttünk, mely lesujt, leveri a lelkiismeretes, hivatását ismerő lelkipásztort. Nincsenek elegen, a kik elvilágiasodottak, kiknek nem kell evangélium, nem kell isteni tisztelet s nincs szükségök a sakramentumokra; nincsenek elegen, kik a gyülekezetben nyiltan ócsárolják egyházi intézményeinket; a vasárnap és ünnepnapok megrontása — büntető törvényünk daczára —

nem napirenden vannak? Veszekedő házastársak, törvénytelen együttélések, paráznaság, részegesek, csalók, lopók, kártyások, káromkodók, hamis esküvők stb. lesznek valaki által büntetve? Bizony, valljuk be, ezen bűnök gyakoroltak egyházi, úgy mint polgári életünkben, de nem büntetteknek, nem sujtatnak. Ugyan kérdem, jól van ez? Hallottam hangokat itt-ott lelkésztársaim részéről, kik azon véleményben vannak, hogy korunkban Kálvini szigorúsággal elbánni ily bűnökért nem lehet, korunk lelkésze és presbiteriuma eleget tesz kötelességének, ha eme bűnök ellen az ige fegyverével küzd. Én, a kik lelkésztársaim részéről igy gondolkodnak, azokkal egy véleményen nem voltam és nem vagyok.

A kik közűlünk eme kóros kinövéseket oly könnyedén veszik, azok szerintem az egyház magasztos misssióját szem elől téveszték.

Ha mi ref. egyház hatni akarunk és magasztos missiónkat be akarjuk tölteni, erről az útról vissza kell nekünk térni. Nekünk azon alapokon, melyeken egyházunk épült, haladt a multban, azon kell haladni jövőben is. Ha historiai multjához hűtlen lesz egyházunk, akkor elveszünk, elpusztulunk.

Első sorban nekünk lelkészeknek hivatásunk az, hogy őrt álljunk a ránk bizottakban és legyünk ébren s őrködjünk mi is szent Sionunkban, hogy a gyülekezeti élet visszatükröztesse Isten dicsőségét.

Vegyük azért az egyházi életet komolyan és gyakoroljuk a legszigorúbb egyházi fegyelmet, sujtsuk azokat, kik vétenek Isten törvénye ellen, ne legyünk elnézők azok iránt, kik ezt nem érdemlik. Sujtsuk első sorban mi lelkészek szavainkkal, magunk viseletével azokat, kik azt érdemlik, éreztessük velök midőn alkalmunk van, hogy az az út, melyen haladnak, nem Istenhez vezető út, azon úton a világ fiai haladnak s kárhozatba jutnak. Vagyha nincs alkalmunk találkozni oly egyénekkel, kik egyházellenesek, bűnökben élnek, kik kerülnek egész életökön által minket: ott a vég! Az élők tanúságára tegyünk bizonyságot az igazságról halotti tanitásainkban s ha a lelkész az ily alkalmat megragadja s jellemez egy istentelen életet, egy kártyás, részeges, családja jóvoltát, boldogságát szivén nem hordozó életet: ez hat és pedig javitólag az egész gyülekezetre. A hozzá tartozóknak fáj a seb, melyet szivökön az igaz szó üt, de később belátják, hogy igaz volt az, mit a lelkész hozzátartozójukról mondott. Ezért tartom helyesnek korunkban azon szokást,

hogy halotti predikátiókat kivánnak gyülekezeteinkben. Ha ily alkalmat jól kiaknáz a lelkész, az életre áldást hoz és javit. Állitásom helyes voltára nézve hozhatnék példákat fel, de ezúttal ezt nem teszem, hagyom egy más alkalomra.

Ha mi komolyan vesszük állásunkat, ha folytonosan harczolunk a jó ügy érdekében, szerzünk magunknak, igaz, kellemetlen órákat, de a czél felé közelitünk bizonyára és ha mi nem is, de utódaink nyomdokainkon haladva, egy oly egyházat fognak tudni előállitani, melyben van szigorú egyházi fegyelem, melyben Isten lesz minden mindenekben.

Gyönk, 1882. február 28. **Poór József.**

Irodalom.

1. „Magyar prot. egyh. és isk. Figyelő“ IV-ik évfolyam, IV. füzet, április 1882. Szerkeszti és kiadja Czelder Márton felső-bányai ref. lelkész. Megjelen havonként egyszer 3 iven. Ára egy évre 4 frt. Előfizetések küldendők a szerkesztő-kiadóhoz Felső-Bányára.

Jelen szám tartalma: Igehirdetés és lelkipásztorkodás. (Czelder M.) A közoktatás viszonya az államhoz és felekezethez. (Meleg Gyula.) A presbiteri egyházkormányzat Skócziában. (Venetziáner Sándor.) Külmisszió. Belmisszio. Külföld, külföldi könyvészet. Belföld. Ő Felsége a király nevében. Hazai könyv- és lapszemle.

2. Új Magyar Athenás. Újabbkori magyar protestans egyházi irók életrajzgyüjteménye. Kálmán Farkas, Bierbrunner Gusztáv s mások közreműködésével gyüjté Sz. Kiss Károly. I. füzet. Budapest. Aigner Lajos kiadása. Havonkint 2 füzet jelenik meg. Előfizetési ára 6 füzetre 3 frt. Terjedni fog mintegy 10 füzetre. Minden füzet 4 iv. Jelen első füzet: Ács Károlytól Bodola Sámuelig terjed, s összesen 54 életrajzot ad. Minden füzethez egy arczkép lesz csatolva. (Az első dr. Ballagi Mórét hozza.) Egy füzet ára 50 kr.

3. „Keresztény Magvető.“ XVII-ik évfolyam. 2-ik füzet. Márcz.—április 1882. Szerkesztik s kiadják Péterfi Dénes és Kovács János Kolozsvárt. Megjelen minden két hóban egyszer. Ára egy évre 2 frt.

Jelen füzet tartalma: Ágh István unitarius püspök élete és kora. (Jakab Elektől.) A kereszténység. Százötven év a Jézus után. (Renan Ernő. Forditotta Kovácsi Antal.) Keresztény eszményiség. Egyh. beszéd. (Péterfi Dénestől.) Egyháztörténelmi adatok. (Közli Koncz József.) Philosophia és Theosophia. (K. M.) Egyházi szemle. (Cz.) Levelezés. Dées-Falváról. (Sándor Gergely.) Ima Mózes Károly felett. (Péterfi D.) Irodalmi értesitő. Különfélék. Aranykönyv.

4. Gondolat. Theologiai és philosophiai folyóirat. Kiadja a pozsonyi ágh. hitv. theol. magyar kör. Szerkeszti Pukánszky Béla. VII. évfolyam. 8-ik szám. Megjelenik minden hó elején. Ára egy évre 2 frt. Pénzutalványok a lap pénztárnokához: Reich Sándorhoz küldendők.

Jelen szám tartalma: Xenophanes. (Král Jánostól.) A túlvilágról való

képzetek keletkezéséről. (Jesszenszky Ignácztól.) Kalevala „Ukkoja.“ (Král Jánostól.) Különfélék.

5. Ifjabb Nagel Ottó budapesti könyvkereskedő kiadásában folyó évi május 1-én jelent meg az „Önügyvéd“ czimű már két kiadást ért mű teljesen átdolgoztatott harmadik kiadásának első füzete, irta Knorr Alajos kir. táblai biró. Az ismert jó nevű irónak e korszerű, közhasznú és mondhatni nélkülözhetlen kézikönyvét ajánljuk a t. cz. olvasó közönség figyelmébe. A mű részletes tartalmát és a megrendelési módozatokat ismertető előfizetési felhivás minden könyvkereskedésben kapható. A többi füzetek folyó évi május 1-től számitott három heti időközökben fognak kiadatni. Az egész mű mintegy 18, legkevesebb két és féliv tartalmú füzetből álland. Egy füzet ára 30 kr.

6. Az egyetemes magyar népdalgyüjtemény dallam könyvéből, vagyis a „Magyar Dalalbum“ III-ik kötetéből megjelent a 7-ik füzet is, a következő tartalommal: 1. Korcsmárosné, ejnye, ejnye! 2. Korcsmárosné kápolnája.. 3. Körül csillagos az ég. 4. Körül van Szatmár keritve. 5. Kutya, kutya tarka 6. Lám megmondtam Angyal Bandi. 7. Legyen úgy, mint régen volt. 8. Lekaszálták már a rétet. 9. Ma van Jakab nap. 10. Megérett a meggy. 11. Megfogom az eke szarvát. 12. Megizentem az édes anyámnak. 13. Megkérdezem szeretőmtől. 14. Messze kékellik a Duna. 15. Még sincs szebb lány a faluban. 16. Mért is gyötör engem a búbánat. 17. Mi bús borongás érheté. 18. Minden este fuvolyázok sokáig. 19. Mindig mondtad, nem ismersz mást. 20. Muzsikálnak a gárdonyi csárdában. — Ajánljuk ezen egyetlen folyamatban lévő és zongorára alkalmazott magyar népdalgyüjteményt mindenki figyelmébe. Előfizetési ár a „Dal-Album“-ra egy évre, vagyis 10 füzetre 1 frt. 80 kr. A „Magyar Daltár“ III-ik kötetére mint a „Dalalbum“ szövegkönyvére 80 kr. A „Daltár“ III-ik kötetéből az első félkötet már elhagyta a sajtót és minden megrendelőnek azonnal megküldetik. Előfizetések Győrbe, a „Magyar Dalalbum“ kiadóhivatalához intézendők. Egyes füzetek minden rendes hazai könyvkereskedésben is kaphatók.

Különfélék.

A) Feleletek.

Az 59. sz. kérdésre. A felemlitett dunamelléki ref. egyházkerületi gyűlés 1866. 34-ik és 1867. 20-ik jegyzőkönyvi számai nem eléggé találó érvek, mert akkor még helytartótanács volt, s ez tett a felhozott esetekben panaszt a kerületnél, a mely aztán lehetőleg pártolta saját lelkészeit, de most már büntetőtörvény lévén, a panasz nem a kerülethez terjesztetik, hanem a törvényszékhez, a mely kimélet nélkül sujtólag itélhetend. *Kimiti László.*

A 70—71. sz. kérdésre. Nincs jobb a szemléltetésnél! Ilyen teljes, tökéletesen eligazitó szemléltető eszköz pedig a nősülési felmentvények (rokonság, sógorság eseteiben) kérdését illetőleg a másodiziglen lerajzolt következő törzsfa:

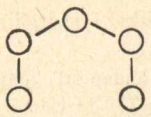

melynek karikáiba valamely feltett kérdés szerint, a kik bele, vagy oda irhatók, oda illenek: azok egymással össze nem kelhetnek; természetesen az egyenesen menő oldalon a végtelenségig; az átellenes oldalokon pedig csak a másodizig, a mint a törzsfa mutatja. Az ilyen törzsfa aztán kézzel foghatólag megmutatja, hogy egy testvér a testvérnek, tehát Zálogos Elek, a bár meghalt, de tagadhatlan testvér Andornak özvegyét, vagy annak még csak leányát is felmentvény nélkül el nem veheti; mert ezen kérdésnél, hogy Zálogos Elek időközben Leveleknével, vagy akárhány bárkivel lehetett és volt is törvényes házasságban, még csak szóba sem jöhet; egyik karikába sem illik, de mint minden kérdésen kivüli: szóba sem jöhet. *Kimiti László.*

A 75. sz. kérdésre. A kérdést feltevő úr sziveskednék tudomásunkra juttatni, hogy a dunamelléki ref. egyházkerület melyik évi jkönyvének melyik számában lehet és van az a rendelet, mely szerint Szilády Áron inditványára a 3-szori hirdetésről kiadott bizonylat az esketési anyakönyvbe folyószám nélkül bevezettetni rendeltetik?! S ez állitólagos rendelet nincs-e összetévesztve az 1877. májusi jkönyv 79-ik száma alatt olvasható azon rendelettel, mely szerint ugyan Szilády Áron inditványára a vegyes házasságok sorszám nélkül is bejegyzendők az esketési anyakönyvbe? (Akkor t. i., a mikor az esketés a plébánus által történik.) *Kimiti László.*

A 125. sz. kérdésre. Protestánsnak tekinthető

1-ör is azért, mert annak született (s ennek kétségkivül nyomának kell lenni az annyakönyvben is (?)).

2-or: mert semmiféle hitoktatásban nem részesült s igy reá az 1844. 3. t.-cz. 1. §-a nem alkalmazható.

A keresztelés nemcsak a legújabb döntvény, de a 68 előtti időkben sem tett senkit felekezeti taggá, csak keresztyénné. Hisz sok protestáns szülött kereszteltetett a régi jó időkben, a mikor még nem volt büntető codex, kath. pap által prot. lelkész hiányában, *) de azért nem lett abból egy sem katholikus, ha

*) Félreértethetés tekintetéből megjegyezni kivánom, hogy az eféle keresztelés alatt csak szükségleti keresztelés, nem pedig elkeresztelés értendő.
Budapesti.

csak hitoktatásban is nem részesült s 18 éves koráig nem reclamáltatott. *Budapesti.*

A 126. sz. kérdésre. A jegyzetrovat marad úgy, a mint van, a pápai szentesités pár betűvel még odafér. Különben ha a megkereszteltetett, az anyánál fogva pápista, tessék áttenni az illető plebánushoz. És azon csodálkozom, hogy át nem is tette, vagy az át nem vette. *Szabó József*, nemeskei ref. pap.

A 126. sz. kérdésre. E kérdés feltevőjének mindenekelőtt azt kell tudomására hoznom, hogy a keresztelésnél s nem a jegyzetrovatnál követtetett el hiba. Hogy az általunk nem ismert szülék gyermekeinek keresztelése alkalmával — minden félreértés kikerülhetése végett — esketési bizonylatra volt és van szükségünk: az nem a 22,065. sz. miniszteri rendelet megjelenése idejétől datálódik, hanem az 1868. LIII. t.-cz. szentesitése idejétől. Hivatolt miniszteri rendelet nem új intézményt akart életbe léptetni, hanem az 1868. LIII. t.-cz.-nek kivánt — a sok visszaélés felhalmozódása következtében — érvényt szerezni.

A felhatalmazás, vagy helyesebben törvényes jog — esketési bizonyitványt követelni — meg volt már akkor, mikor kérdező a keresztelést végrehajtá; mert különben nem intézhette volna az atyához a kérdést: „Katholikus-e neje? mert ha igen, leánygyermekét meg nem keresztelhetem".

De hát a mi megtörtént, megtörtént, s én fel is tudom fogni kérdező helyzetét (hason körülmények közt tán magam is elkövettem volna a hibát), mert mindnyájan tudjuk — sokan érzik is —, hogy az a „kedves papom"-féle nagyúri titulus csak a végből jár ki a szegény protestans papnak, hogy a kit úri fogatán házához vitet: az neki szájaize szerint cselekedjék. Hanem hát feleljünk a kérdésre s nyugtassuk meg — ha az egyéni nézet erre elég — a kérdezőt.

A jegyzetrovat azon időben, mikor a dolog történt, helyén volt. Ma már egy újabb miniszteri rendelet az effélét az egyházi hatóság (esperes) jogkörébe teszi át. Hanem hogy az a pápai szentszék által (horribile dictu!) a protestáns férj, vagyis férfiú halála után sanctificalt házasság — a hazai törvények értelmében — hogy miként lesz házasság: azt megérteni képes nem vagyok. S aligha tévedek, ha azt mondom. hogy nem is lesz az, és igy a jegyzetrovat maradhat a helyén. Nézzük csak:

A Josefina resolutio 34. §-a ezt mondja: „Minden oly eset-

ben, midőn a kihirdetésnek nem egy, de több egyházban kell történnie stb. (térkimélés tekintetéből csak az utolsó passust idézem). Miből következve, a fenjelzett háromszori kihirdetés vagy felmentés, vagy végre a fentebb emlitett engedély nélkül kötött házasság egyszerűen semmis és érvénytelen". Ugyanezt megerősiti az 1868. LIII. t.-cz. 9. §-a is. Pedig e csak a hirdetésre szól, hát az esketés? Vagy az ignorálandó? Szerény nézetem szerint a törvény — törvény, s az kötelezi még a koronás főket is, még ha tiarás is az. S igy Somlyóvidéki atyánkfiának „jegyzetrovat"-ja miatt ne fájjon a feje. *Budapesti.*

A 126. sz. kérdésre. Jóllehet az erre vonatkozó miniszt. rendelet sok tekintetben megóv minket a tévedéstől, mindamellett is, miután kivált sporadikus helyeken ez eset sokszor ismétlődhetik, jónak látom véleményemet nyilvánitani, és pedig:

Hogy „Somlyóvidéki" félrevezettetett a „Tekintetes hive" (talán „hallgatója", vagy „gyül. tagja?") által, ennek nem oka, annyival is inkább, mert a keresztelési functio előtt ez érdemben kérdést is tett; de hogy a halálos betegségben levő gyül. tagot, tudva — kivált az orvosok véleménye után — ennek megszámlált óráit, s mégis a több év óta vele viszonyban élő nőt házassági esküvel össze nem adta: ez tévedés részéről mint lelkésztől, de úgy is, mint humánus embertől.

Igen, „in casu necessitatis" megszűnnek a paragraphusok s jő a „prudentia pastoralis", melynek, ha kimért lineáit „ad hoc" átléptük, a tény jelentésével a felsőbb hatóságnál magunkat igazolhatjuk s a dolgot rendes medrébe vezethetjük. *)

Én nem képzelek hatóságot, mely elitélne engem azért, ha „ily esetben" mellőzve hirdetést, dispensatiót, a haldoklónak utolsó kivánatát teljesiteném, — ez nekem, mint lelkésznek, hivatali kötelességem is; — s gondoljuk meg: micsoda kivánatát?! nemde nem azt-e, hogy nyugodtan meghalhasson azon tudattal, hogy az a nő, ki évek óta élete osztályosa, ki gyermekeinek anyja, holta után, mint igazi özvegy tiszteltessék, férje után őt megillető jogaiban részesittessék; de, és a mi legfőbb: gyermekeinek neve legyen s ekkép a humanismusnak elég tétessék.

Valóban, részemről nem szeretném a felelősséget magamra vállalni, azon nehéz és súlyos gondolatokért, mikben a haldokló

*) A dunántúli ág. hitv. egyházkerületi „Rendszer" is megengedi az ily esketést utólagos bejelentés mellett. L. S.

szenvedhetett, hogy mindezeket el nem érhette, s ekképen övéit gyalázatban hagyja. S kicsoda oka mindennek? Somlyóvidéki! — no már úgy, ha ez csakugyan megtörtént volna.

Hogy a jegyzetrovatban utólagosan bejegyezte a törvénytelenséget, az esetben, ha tudta, hogy a nő illetékes forumához folyamodott, mielőtt innen a resultatum megérkezett volna, nem jól tette, ezt be kellett volna várnia, és pedig viszonyosságnál fogva, s ez megérkezvén, a tényt teljes világlatban u. ott kiderithette volna, nem kellene most oly új rovatra gondolnia, mi matrikuláinkban ő szentsége számára nem képzelhető.

Mi tehát a teendője most? véleményem szerint az, hogy ha csakugyan megjött a pápától a concubinatiónak matrimoniummá deklarálása (mit nem képzelhetek jogilag, ámbár onnan sokszor jönnek ily monstrumok), irja be azt is ugyanazon jegyzetrovatba; respektálja azt, mint az illető felekezetnek kánonai szerinti felfogását, és pedig azért, hogy mi is viszont követelhessük a mi kánonainknak tiszteletben tartását ő nálok s általok.

Vagy pedig, mi legegyszerűbb s leghelyesebb lesz: miután a kérdéses szülött akár törvényes, akár törvénytelennek tekintessék, nem a mi felekezetünkhöz tartozik; adja ki Somlyóvári a ker. kivonatot azon kath. plebániának, hova az anya jogilag, mint kath. fél való. *Novottny Alajos.*

A 127. sz. kérdésre. Siket-néma nem hivható, azaz nem használható komának. Különben az ilyen másnak se.

Szabó József, nemeskei ref. pap.

A 128. sz. kérdésre. Hogy a szegények ne szaporodjanak, és a szegény meg ne házasodhassék azért, mert szegény, ez megakadályozhatlan és különös okoskodás.

Hanem az már ok — de csak egyéni —, hogy vak, megházasodhatik, vagy megtudhat-e? Különben a segitség annak a vaknak igen kell.

Ha hát a zsáknak akad foltja — legyen úgy.

Szabó József, nemeskei ref. pap.

A 129. sz. kérdésre. Csodálatos találkozása a véletlennek. Nálunk Sió-Hidvégen eme kérdésben fölemlitettekhez némileg hasonló eset fordult elő. Elmondom a mienket is úgy, a mint az történt, talán tudósitásom fölvilágositásul szolgál a feltett kérdésre. — Az 1875-ik évben a sió-hidvégi egyház — iskolája, egyházi épületei javitására — saját képviselete által meghatáro-

zott módon oly megadóztatási kulcsot állapitott meg, mely szerint $^1/_4$ telekre esett 5 frt. készpénzben; s az egyház javára felvállalt közmunka megváltása fejében 6 frt. — Igy esett $^1/_4$ telek után községünkben egy nőre 11 frt, bár birtoka egy izraelitának volt bérbeadva, kinek azonban volt annyi esze, hogy az állami tudott adó mellé nem vállalta fel szerződésében az egyházi esetleges adót. — A nő 1876-ban férjhez vitetett Y. községbe. — Földjét Sió-Hidvégen később eladta, mikor egyházi tartozásának lefizetésére fel is lett szólitva; de a pénz már kezében levén, könnyelmű felelet lőn a fizetés. — Majd a férj — ki nejét javadalma s adósságaival együtt elvette — föl lett szólitva az y.-i bíróság által a fizetésre. A férj el is jött a sió-hidvégi egyház nt. lelkészéhez, neje tartozását elismerte, annak megfizetését meg is igérte.

De mi történt?! Az y-i egyház lelkésze nemes indignatióval szétnéz, vajjon ki merészli az ő báránykáinak gyapjúját nyirbálni? . . A büntető törvénykönyv §-aival fenyegeti a sió-hidvégi egyháztanácsot s annak lelkészét, hogy követeléseiről mondjon le. Ez azonban a lemondás helyett — igazsága érzetében — a szolgabirói hatalomhoz fordul, mely a fizetést 15 nap alatt végrehajtás terhe alatt el is rendeli. A 15 nap régen elmult, azóta nyugszik minden csendesen. Bizonyosan a hivei iránt nagy lelkiismeretességet mutató lelkész keze működik itt is. — Ma mindenünnen hangzik a panasz az egyházi adó behajtása miatt. Vádolják a népet a fizetni nem akarás, a polgári hatóságot a lassú végrehajtással. Ime itt a lelkész lép fel ügyvédül, hogy a törvényes folyamot megállitsa. — Pedig szerintem sokkal szebb hivatás ám az, ha a lelkész a vallásnak hű őre, a már úgy is lazult erkölcsi erőnek ébresztője, mint a lelkész-ügyvédség.

A sió-hidvégi egyháztanács a fentebb irt módon járt el. Ha a 129-ik kérdést feltevő lelkész úrnak hasonló esete van s ha jónak, czélravezetőnek találja: járjon el igy.

Most már a 129-ik kérdéshez fiókkérdésül feltehetjük:

1. Helyes volt-e a sió-hidvégi egyháztanács eljárása?

2. Van-e joga, illetőleg helyes eljárást követett-e el az y-i egyház lelkésze, mikor a törvényes folyamatnak útjába állt?

Cseresnyés.

A 130. sz. kérdésre. Czifra eset, ha ugyan az ilyen már megesett? Mert én nem hihetem... Hogy a czigány meglopta a ple-

bánust, mig előtte a tizparancsolatot magyarázta és az imára tanitotta; ez adomának jó, de, hogy a templomba bejöhessen alattomban, és ott alattomban megesküdjék egy — pár: ezt — mondom — képtelenségnek tartom, vagy pedig a papról nem tudom mit tegyek fel? *Szabó József*, nemeskei ref. pap.

A 131. sz. kérdésre. Nehogy a hazai más két prot. felekezet irányában akaratlanul is vagy sértést követhessek el, vagy tudatlanságot, járatlanságot tanúsitsak, a mely utóbbi ugyan még magában nem volna vétek, mind a 131., mind a 132-ik sz. kérdésre tisztán ref. felekezeti szempontból kivánok felelni, és azt mondom a 131. sz. kérdésre, hogy egy felnőtt, 42 éves, templomba soha nem járt, úrvacsorával soha nem élt, sőt konfirmálva sem volt, s igy voltaképen nem reformált, nem protestáns, de halálos betegségében úrvacsorálni óhajtó embernek a Komjáti kánonok 3. oszt. 21., és a Geleji 63-ik kánon értelmében az úrvacsorát fel nem adhatom, mert ő engem pásztorának nem ismert; mert ő nem tartozott Krisztushoz és egyháza közösségéhez; mert nekem mint prot. lelkésznek nem hivatásom lelkeket vadászni; mert tisztem az opus operatum-féle babonás hitet irtani, mely épen az egyszerűségében oly magasztos úrvacsorálás tiszta reformált szellemével annyira ellenkezik, mint a tűz a vizzel. — Lám, Júdás is élt az úrvacsorájával, de mert a sátán már akkor benne volt, el is vitte; a keresztfán megtért tolvaj nem élt úrvacsorájával, de mert megtért, amaz örvendetes kegyelmi szózatot hallotta: „*Bizony mondom néked, ma velem lészel a paradicsomban*“; hanem mégis, hivatva hozzá, mint engem óhajtó beteghez, elmegyek, vele imádkozom, vigasztalom, mint ezt a helv. hitvallás 25-ik része 2., 3. §-ai és a Geleji 75-ik kánon is ajánlják, sőt parancsolják. *Kimiti László.*

A 131. sz. kérdésre. A betegnek, a halál küszöbén állónak utolsó óhaját, kivánságát az övéi — hacsak lehet — szivesen teljesitik.

A kérdező betege — ki templomba sohasem járt, úrvacsorával soha nem élt, sőt konfirmálva sem volt — utolsó pillanatában az úrvacsorát kivánta.

Hasonló esetben én az úrvacsorát kiosztanám. Ugyanis az irásban azt olvassuk: „*Legyetek a ti mennyei atyátok fiai, ki az ő napját feltámasztja mind a gonoszakra, mind a jókra és esőt ád mind az igazaknak, mind a hamisaknak!*“

A lelkésznek gyülekezete minden tagja, hive; a jók úgy, mint a gonoszok, az istenfélők úgy, mint az Istent nem félők. A jó pásztor eltévedt juhát keresni fogja.

Már a lelkész kötelességérzete inditja őt a fenti kivánság teljesitésére.

Opus operatumot hiveim ebben nem látnának; sőt inkább azt mondanák: Ime ez, életében megveté az úrvacsorát és most midőn lelke válni készül a földi élettől, vágyódik a bűnök bocsánatja után, mely az úri sz. vacsorában hirdettetik. *Ermel Gyula.*

A 132. sz. kérdésre. Ha a más hitvallású illően, áhitattal jönne az úrasztalához és az úrvacsorával kivánna élni, én nem utasitanám vissza, hisz Krisztus urunk is: „Ki példát adott nékünk, hogy az ő nyomdokit követnénk", azt mondá: *„Jöjjetek én hozzám mindnyájan, kik megfáradtatok és megterheltettetek és én megnyugosztlak titeket!"* *Ermel Gyula.*

B) Kérdés.

136. A ref. zsinat megállapitá a ref. papok hivatalos egyenruháját. Végig begombolt atilla, fehér vagy fekete nyakkendő, magyar süveg, — palásttal. Ez zsinati határozat s ennek engedelmeskedni kell, mert az ellene vétők — a másképruházkodók — fegyelmi eljárás alá esnek.

Hanem: furcsa állapotoknak nézünk elébe.

A ref. papság egy tekintélyes száma eddig a reverendát használta hivatalos öltönyül. Sok helyütt a nép annyira hozzá szokott eme szép papi öltönyhöz, hogy megbotránkoznék, ha papját e nélkül látná hivatalos functióiban. Hogy többet ne emlitsek: csak saját magamat hozom fel például. Hivatalbeli elődeim mind reverendát viseltek, s hallgatóim öregjei még most is emlegetik egyik elődömet szép papi külsejéért (— belsőleg is derék pap volt az —), ki reverendát viselt, felette nyáron fekete hosszú zekével, télen mentével, kiegészitvén öltözetét magyar kalpaggal. Utódjai már kabátot öltének a reverenda fölé, de a reverenda azért megmaradt. Én amaz emlitett elődömet követem.

Öltözetem: reverenda, felette nyáran atilla, vagy könnyű szövetű hosszú zeke, vagy nagy melegben épen semmi, csak a könnyű palást, télen pedig a magyar mente. Öltözékemet betetőzi a kalpag. Nyáron könnyű bársony, télen prémes. Azt hiszem: ez papos is, magyaros is. Ha én ezt a hivatalos öltözéket leteszem s viselem a zsinat uniformisát: gyülekezetem kebelében általános megbotránkozás lesz.

Kérdem: ha megtartom szokott papi öltönyömet: várhatom-e hogy ellenem fegyelmi eljárás indittassék meg? *Egy ref. pap.*